

نگرش دانشجویان و کارمندان به نقش جنسیتی در بعد برابرخواهی در شهر زنجان سال ۱۳۸۷

قمرکیانی^۱، دکترهادی بهرامی^۲، دکترفرهاد طارمیان^۳

نویسنده مسئول: زنجان، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی، مرکز بهداشت شهرستان زنجان kherad739@yahoo.com

دریافت: ۸۷/۱۱/۲۰ پذیرش: ۸۸/۲/۲۸

چکیده

زمینه و هدف: نوع نگرش به برابرخواهی جنسیتی که از مقوله‌های نقش جنسیتی می‌باشد، از اهمیت بالایی در تعاملات افراد و به تبع آن بهداشت روانی فرد، خانواده و جامعه برخوردار است. فرهنگ از عواملی است که در شکل‌گیری آن دخیل است. مطالعه‌ی حاضر نوع نگرش به برابرخواهی جنسیتی را در افراد مذکر و مؤنث با درجات تحصیلی دانشگاهی مورد بررسی قرار داده است.

روش بررسی: این مطالعه بر روی ۲۴۵ نفر که از بین دانشجویان و کارمندان شهر زنجان انتخاب شدند، انجام گرفت. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه‌ی محقق ساخته جمع‌آوری و با استفاده از آزمون آماری T مستقل و رگرسیون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که نگرش به برابرخواهی جنسیتی گروه مذکر تفاوت معناداری با گروه مؤنث داشت ($P < 0/00001$). به طوری که گروه مؤنث برابرخواهی جنسیتی بالایی نسبت به گروه مذکر داشت. همچنین در درجات تحصیلی مختلف تفاوت معناداری در نگرش به برابرخواهی جنسیتی دیده شد ($P < 0/01$). این برابرخواهی جنسیتی با بالا رفتن سطح تحصیلات افزایش پیدا کرد. جنسیت در مقایسه با تحصیلات، درآمد و زبان مادری، عامل پیش‌بینی قوی‌تری برای برابرخواهی جنسیتی بود.

نتیجه‌گیری: برای کاستن تعارضات و مشکلات ناشی از اختلاف در نگرش افراد به برابرخواهی جنسیتی به ویژه در تعاملات زوجین و ارتقاء بهداشت روانی توصیه می‌شود تدابیری جهت کم کردن فاصله‌ها اندیشیده شود.

واژگان کلیدی: نگرش، نقش جنسیتی، برابرخواهی

مقدمه

مردانگی در یک جامعه است. نقش جنسیتی ویژگی‌ها و وظایفی است که فرهنگ، جامعه، بزرگسالان و طبیعت زیستی، از هر یک از دو جنس مرد یا زن انتظار دارد (۱).

نقش جنسی (Gender Role) مفهوم گسترده‌ای است که بسیاری از مسئولیت‌ها و تکالیف در خانواده براساس آن تعریف می‌شود. چراکه مفهوم نقش جنسی تعریف زنانگی و

۱- کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه علوم پزشکی زنجان

۲- دکترای تخصصی روانشناسی تربیتی، استادگروه روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران

۳- دکترای تخصصی روانشناسی بالینی، استادیار دانشگاه علوم پزشکی زنجان

افزون زوج‌هایی است که برای مشاوره مراجعه می‌کنند و نیز آمار روز افزون طلاق در جامعه است که منجر به افزایش اختلالات روانی و ناهنجاری در جامعه خواهد شد.

تحولات وسیع، و در برخی از موارد شتاب زده‌ی دهه‌های اخیر در حوزه‌های مختلف زندگی اعم از اشتغال، اوقات فراغت، فرزندپروری و غیره بر نوع تعاملات انسانی اثر چشم‌گیری باقی گذاشته است. امروزه بسیاری از زنان و مردان انتظارتی که از آنها می‌رود را مورد سؤال قرار می‌دهند و تمایل به تجدیدنظر در روش خود دارند. نگرش‌های سنتی به نقش جنسیتی در حال تحول و دگرگونی است. زنان خواهان برابری با مردان در نقش جنسیتی هستند.

بنابراین سؤال اساسی این است که آیا زنان و مردان با تحصیلات مختلف از این تحولات بطور یکسان تأثیر گرفته‌اند؟ و برابرخواهی جنسیتی این دو گروه به یک اندازه است؟

فیشر (۱۰)، برابرخواهی جنسیتی و رضایت از زندگی را مورد مقایسه قرار داد و دریافت که دارا بودن فرصت‌های برابر زنان با مردان باعث افزایش رضایت از زندگی زنان می‌شود ولی در مردان منجر به کاهش رضایت از زندگی می‌شود. اشمید (۱۱)، در تحقیق خود دریافت که جنسیت نقش مهمی در نگرش به نقش جنسیتی دارد. و زنان نسبت به مردان کمتر به صورت قالبی فکر می‌کنند و نگرش برابرخواهانه دارند. در کشور ما کمتر به بررسی نگرش به نقش جنسیتی در بعد برابرخواهی جنسیتی پرداخته شده است بنابراین پژوهش حاضر با هدف بررسی نگرش به برابرخواهی جنسیتی در بین زنان و مردان با تحصیلات دانشگاهی انجام شد.

روش بررسی

این پژوهش باروش مقطعی پیمایشی بر روی ۲۴۵ نفر از دانشجویان مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا و کارمندان ادارات زنجان در سال ۱۳۸۷، انجام شد. علت

شکل‌گیری نقش جنسیتی یا ترجیحات و رفتارهای مربوط به جنسیت که جامعه پسند هستند از همان سال‌های اولیه‌ی پیش دبستانی شروع می‌شود (۲). و عوامل زیستی، اجتماعی، والدین، رسانه‌های گروهی و به ویژه عوامل فرهنگی در آن دخیل دانسته شده‌اند.

دیدگاه‌های متعدد، نقش‌یابی جنسیتی را به شیوه‌های مختلفی تبیین کرده‌اند. روانکاوی با عقده ادیپ و همانندسازی باجنس موافق (۲)، نظریه‌ی یادگیری، با الگوی کسب رفتار به واسطه‌ی تقویت و مدل‌پذیری (۳ و ۴)، نظریه‌ی شناختی رشدی با هویت جنسی و سهم آن در نقش‌آموزی جنسیتی (۵)، نظریه‌ی طرح‌واره جنسیتی با رویکرد پردازش اطلاعات و تأکید بر فشارهای محیطی و شناخت‌های کودکان (۶) از آن جمله‌اند.

سنت تفاوت‌ها و شباهت‌ها دیدگاه‌های دیگری است که از زاویه‌ی دیگر به نقش جنسیتی می‌نگرد. سنت تفاوت‌ها مبتنی بر این دیدگاه است که تفاوت‌های اساسی بین زنان و مردان وجود دارد که باید تشخیص داده، به آن ارجح نهاده شود. درحالی‌که براساس سنت شباهت‌ها، زنان و مردان به لحاظ هوش، شخصیت و توانایی‌ها و اهداف بسیار به هم شبیه هستند. این سنت درصدد برابری دو جنس تلاش می‌کند (۷). برابرخواهی جنسیتی (Gender egalitarianism) یکی از ابعاد نقش جنسیتی است. در این گرایش مردان و زنان در تمام زمینه‌های جنسیتی خواهان برخورداری از فرصت‌های برابر هستند (۸). از جمله در کارهای خانه، پرورش و نگهداری فرزندان، اوقات فراغت، اشتغال، روابط اجتماعی، مدیریت خانواده، تصمیم‌گیری و غیره. به گونه‌ای که هیچ یک بر دیگری دارای برتری نیستند. اهمیت شناسایی طرز نگرش به این نقش‌ها در تعاملات انسانی به ویژه در روابط زوجین است. به نحوی که تناقض در نگرش‌ها به برابرخواهی جنسیتی تأثیری ناخوشایند بر پیوند زن و شوهر، خانواده و در پی آن جامعه خواهد گذاشت (۹). گواه این امر تعداد روز

مخالقم، نمره ۱ و کاملاً موافقم نمره ۵) و برخی به روش معکوس (کاملاً مخالفم، نمره ۵ و کاملاً موافقم، نمره ۱) نمره گذاری شده بود. حد نمره از ۳۷ تا ۱۸۵ بود. نمره‌ی بالاتر برابرخواهی جنسیتی بیشتر را نشان می‌داد. روایی پرسشنامه با بهره‌گیری از نظرات اساتید روانشناسی و روانپزشکی بررسی شد. پایایی آن در یک پژوهش مقدماتی در جامعه‌ی هدف به تعداد ۵۰ نفر مورد بررسی قرار گرفت و ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۸، و در اجرای نهایی پرسشنامه‌ها ضریب پایایی ۰/۸۴ بدست آمد. تحلیل داده‌ها با کمک آزمون آماری T و رگرسیون، انجام شد.

یافته‌ها

معنی داری تفاوت‌ها در نگرش به برابرخواهی جنسیتی به تفکیک جنسیت و تحصیلات با کمک آزمون آماری T مستقل بررسی شد (جدول ۱).

انتخاب کارمندان و دانشجویان دسترسی به اقشار تحصیل کرده‌ی جامعه بود. نمونه‌ی مطالعه با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای و در هر طبقه با روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شد. جهت گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌ی محقق ساخته استفاده شد. این پرسشنامه شامل دویخش اطلاعات جمعیت شناختی (شامل سن، جنس، وضعیت تأهل، تعداد فرزندان، مدت ازدواج، شغل، تحصیلات، میزان درآمد، مذهب و زبان مادری) و نگرش به برابرخواهی جنسیتی بود. این بخش دارای ۳۷ گویه با مضامینی از قبیل "نگه‌داری و مراقبت از فرزندان به عهده مادر است"، "زنان بهتر است مشاغل نیمه وقت داشته باشند تا بتوانند به کارهای خانه هم برسند"، "درست نیست که زن بدون همسر خود به مسافرت برود حتی اگر برای زیارت باشد"، "زنان هم می‌توانند مانند مردان رانندگی کنند." با مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم، بود. بیشتر گویه‌ها به روش مستقیم (کاملاً

جدول ۱: مقایسه‌ی میانگین نمرات برابرخواهی جنسیتی به تفکیک جنسیت و تحصیلات

شاخص آماری متغیر	گروه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	نسبت T	درجه‌ی آزادی	سطح معنی داری *
جنسیت	مؤنث	۱۲۱	۱۳۰/۹	۱۵/۷	۹/۵۳	۲۴۳	۰/۰۰۰۰۱
	مذکر	۱۲۴	۱۰۹/۱	۱۹/۷			
تحصیلات**	کارشناسی	۱۰۰	۱۱۷	۱۸/۳	۲-۵۹	۲۰۴	۰/۰۱
	کارشناسی ارشد و دکترا	۱۰۶	۱۲۵	۲۱/۸			

نسبت T (تفاوت بین میانگین دو نمونه) $P < ۰/۰۵$ معنادار است.

با توجه به عدم بررسی تحصیلات غیردانشگاهی، ۳۹ نفر از مطالعه در این قسمت خارج شدند.

افراد با تحصیلات کارشناسی ارشد و دکترا برابرخواهی جنسیتی بیشتری نسبت به افراد با تحصیلات کارشناسی دارند. برای بررسی میزان پیش‌بینی کنندگی متغیرهای درآمد، تحصیلات، زبان مادری و جنسیت در ارتباط با برابرخواهی جنسیتی از رگرسیون استفاده شد (جدول شماره ۲).

همانطور که جدول نشان می‌دهد برابرخواهی جنسیتی در بین افراد مؤنث و مذکر تفاوت معنادار دارد و گروه مؤنث برابرخواهی جنسیتی بیشتری نسبت به گروه مذکر دارند. همچنین برابرخواهی جنسیتی بین افراد دارای تحصیلات کارشناسی با کارشناسی ارشد و دکترا تفاوت معنادار دارد و

جدول ۲: نتایج رگرسیون برابرخواهی جنسیتی، درآمد، تحصیلات، زبان مادری و جنسیت

متغیر ملاک	متغیر پیش بین	R	R2	نسبت F	β	نسبت T	P value *
برابرخواهی جنسیتی	درآمد	۰/۱۷	۰/۰۲۹	۷/۲۶	-۰/۱۷	-۲/۶۹	(۰/۰۰۸)
	تحصیلات	۰/۲۷۲	۰/۰۷۴	۱۹/۴۵	۰/۲۷۲	۴/۴۱	(۰/۰۰۰۰۱)
	زبان مادری	۰/۲۴۳	۰/۰۵۹	۱۵/۲۵	-۰/۲۴۳	-۳/۹۰	(۰/۰۰۰۰۱)
	جنسیت	۰/۵۳۲	۰/۲۷۲	۹۰/۸۶	-۰/۵۲۲	-۹/۵۳	(۰/۰۰۰۰۱)

R (ضریب همستگی) R2 (مجذور ضریب همستگی) β (ضریب تأثیر)
نسبت F (اختلاف میانگین مجذورهای بین گروهها از میانگین مجذورهای درون گروهها) نسبت T (تفاوت بین میانگین دونمونه)

* $P < ۰/۰۵$ معنادار است.

با برابرخواهی جنسیتی نشان داد که بیشترین پیش‌بینی، مربوط به عامل جنسیت بود و بعد از آن به ترتیب تحصیلات، زبان مادری و درآمد برابرخواهی جنسیتی را پیش‌بینی کردند. بنابراین نتیجه می‌گیریم جنسیت نقش مهمی در پیش‌بینی برابرخواهی جنسیتی دارد. این یافته همسو با یافته‌های مطالعه‌ی اشمید (۱۱) است همچنین با نتایج مطالعه‌ی هاتفی (۱۲) که دریافته بود نگرش زنان به تفاوت‌های جنسیتی (زیستی، اجتماعی و اقتصادی) در حال گذار از رویکرد سنتی به مدرن است و مطالعه‌ی اسماعیل پور (۱۳) که در مقایسه‌ی باورهای افراد در مورد نقش زن و شوهر در خانواده به وجود اختلاف بین باورهای زنان و مردان در مورد بیشتر نقش‌های خانوادگی پی برده بود، هم‌خوانی دارد. در واقع یکی از اساسی‌ترین مباحث میان زن و شوهرها همین تفاوت نگرش به نقش جنسیتی است. وقتی دیدگاه‌های همسران در مورد نقش جنسیتی متفاوت باشد می‌توان تشدید تعارض بین آنها را انتظار داشت.

ریشه‌ی این موضوع در عقاید و نظریات مربوط به نقش‌یابی جنسیتی (روانکاوی، یادگیری و ...) نهفته است. مردان با وجود دگرگونی‌ها و تحولات در زمینه‌ی نقش‌های جنسیتی در عقاید سنتی پافشاری می‌کنند. ولی زنان خواهان تغییر و تحول در نقش‌های سنتی هستند. نتایج در زمینه‌ی نقش

همانطور که جدول نشان می‌دهد هر یک از متغیرهای درآمد، تحصیلات، زبان مادری و جنسیت سهم معناداری در تبیین برابرخواهی جنسیتی داشتند. متغیر درآمد ۲٪، تحصیلات ۷٪، زبان مادری ۵٪ و جنسیت ۲۷٪ از واریانس مربوط به برابرخواهی جنسیتی را تبیین نمود. به عبارت دیگر بیشترین پیش‌بینی مربوط به عامل جنسیت بود و بعد از آن به ترتیب تحصیلات، زبان مادری و درآمد برابرخواهی جنسیتی را پیش‌بینی کرد. ضرایب تأثیر نشان داد که متغیرهای درآمد، زبان مادری، و جنسیت، رابطه‌ی منفی با برابرخواهی جنسیتی داشتند. یعنی با افزایش درآمد برابرخواهی پایین آمد. ترک زبانان به نسبت فارس و کرد زبانان برابرخواهی پایین‌تری داشتند. زنان نیز برابرخواهی بالایی نسبت به مردان داشتند، اما تحصیلات، رابطه‌ی مثبت با برابرخواهی جنسیتی داشت. یعنی با افزایش تحصیلات برابرخواهی نیز افزایش پیدا کرد.

بحث

نتایج پژوهش حاضر درباره‌ی نقش جنسیت در برابرخواهی جنسیتی نشان داد که افراد مؤنث برابرخواهی جنسیتی بالایی نسبت به افراد مذکر داشتند. زنان خواهان آن بودند که شرایط برابری با مردان داشته باشند. نتایج رگرسیون متغیرهای درآمد، تحصیلات، زبان مادری و جنسیت در ارتباط

نتیجه گیری

در یک جمع بندی کلی می توان گفت به دلیل متفاوت بودن نگرش نسبت به برابرخواهی جنسیتی در بین افراد با جنسیت و تحصیلات مختلف و اهمیت آن لازم است تدابیری جهت کم کردن فاصله ها اندیشیده شود تا از عواقب سوء احتمالی آن پیشگیری گردد. از نتایج این پژوهش روانشناسان بالینی، روانپزشکان، مشاوران ازدواج و زوج درمانی، والدین (برای انتخاب نوع فرزندپروری) روانشناسان اجتماعی (برای آگاهی از تفاوت نگرش به نقش جنسیتی) استادان روانشناسی و مشاوره ی دانشگاه (برای استفاده در مباحث کلاسی) استفاده خواهند کرد، که مجموع این عوامل منجر به ارتقا رفاه و سلامت فردی و اجتماعی خواهد شد.

تقدیر و تشکر

از دانشجویان دانشگاه های مختلف زنجان، نیز کارمندان ادارات مرکز بهداشت، آموزش و پرورش، دارایی و مخابرات زنجان برای همکاری در تکمیل پرسشنامه ها تشکر و قدردانی می شود.

منابع

- 1- Sayf S, Kadivar P, Kormi nouri R, Lotfabadi H. Developmental psychology. Tehran: Samt press; 1997.
- 2- Mohammadi SY [In Translation]. Berk Loura E. Development through the life span. Tehran: Arasbaran press; 2001.
- 3- Mischel WA. Social learning view of sex differences in behavior. Maccoby: newyork university press; 1966.

تحصیلات در برابرخواهی جنسیتی نشان داد، افراد دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و دکترا برابرخواهی جنسیتی بالایی نسبت به افراد با تحصیلات کارشناسی داشته اند و با افزایش تحصیلات میزان برابرخواهی جنسیتی افزایش داشته است. این یافته با نتایج مطالعه ی آدرا (۱۴)، در زمینه ی نگرش به نقش جنسیتی و ارتباط آن با عوامل دموگرافیکی، که دریافت بود افراد با تحصیلات بالا نگرش برابرخواهانه دارند، مطابقت دارد. ورنت- بیر (۱۵) نیز در بررسی نگرش های جنسیتی در جوامع فوق مدرن به این نتیجه رسید که افراد با تحصیلات بالا، تجربه ی شغلی و درآمد بالا، نگرش فوق مدرن بیشتری داشتند این افراد از برابری جنسیتی حمایت کردند. احمدی (۱۶) در بررسی تأثیر برخی عوامل اجتماعی و فرهنگی بر نابرابری جنسیتی در خانواده های شهر کرمان و روستاهای پیرامون آن به این نتیجه رسید که در این منطقه نابرابری جنسیتی به گونه ای محسوس وجود داشته و سطح تحصیلات زن و مرد از مهمترین عوامل مؤثر بر نابرابری جنسیتی در خانواده بوده است.

- 4- Bandura A. Social learning theory. Englewood cliffs, Prentice Hall. 1977.
- 5- Enayali MS [In Translation]. Gelumboke S, Fiush R. Gender Development. Translated Tehran: Azad University press; 2005.
- 6- Nagy M. [In Translation] Atkinson RL, Atkinson RC. Introduction to psychology. Tehran: roshd press; 1992.
- 7- Khamsehei A. Study of effect social and cultural factors on role gender schemas

in two group people of students in Iran. *J psychol studies*. 2007; 3: 129-46.

8- Bailyn L. Breaking the mold: Redesigning work for production and satisfying lives. Ithaca: Ilr press; 1993.

9- Safiry kh, Zarea Z. Incongruous sensation between social and Family roles in women. *J women studies*. 2006; 4: 47-70.

10- Bjornskov C, Dreher A, Fischer JAV. On gender inequality and life satisfaction. Japan: Seitoku University; 2007.

11- Schmid M. Men are hierachical, women are egalitarian; An implicit gender stereotype. *Swiss J psychol*. 2004; 6: 107-11.

12- Hatefi H. Study of women attitudes about sex differential (biological, social, economical) [dissertation]. Tehran: Alzahra University; 2005.

13- Esmaeilpoor kh, Comparative individual believings about wife and husband role in family. Paper presented at the First Congress on Family Pathology. 2004; Iran.

14- Audra L. Women's gender role attitudes: Association of demographic characteristics, work related factors, and life satisfaction. [dissertation] Denton texas: University of North Texas. 2007.

15- Wernet- Beyer C. The post modern individual structural determinates of attitudes. Paper presented At the Annual Meeting of the American Sociological Association. 2003; USA.

16- Ahmadi H. Garasi S. Study on the social and cultural effect on gender inequality in Kerman families. *J women studies*. 2004; 4: 5-30.

Study of the Attitude toward Gender Role on Submit Gender Egalitarianism Among University Students and Employees in Zanjan (2008)

Kiani Q¹, Bahrami H², Taremian F³

¹Zanjan Health Center, Zanjan University of Medical Sciences, Zanjan, Iran

²Dept. of Psychology, Azad University of Tehran, Tehran, Iran

³Dept. of Psychiatry, Zanjan University of Medical sciences, Zanjan, Iran

Corresponding Authors: Kiani Q. Zanjan Health Center, Zanjan University of Medical Sciences, Zanjan, Iran.

Email: kherad739@yahoo.com

Received: 8 Feb 2009   **Accepted:** 18 May 2009

Background and Objective: Attitude toward Gender egalitarianism that is submitted in gender role has an important role in interpersonal relations, personal, family and social mental health. Many factors including culture affect the gender role. The aim of the present study was to compare the gender role attitude in males and females with different levels of education.

Materials and Methods: 245 individuals were selected through stratified and cluster sampling from different universities and offices. The data was collected by self structured questionnaire and the data analyzed with T-test and regression statistics tests.

Results: The findings showed that education and gender could affect the gender egalitarianism attitude. The gender egalitarianism was significantly different between males and females ($p < 0/001$). Results showed that females had higher gender egalitarianism. The results also showed a significant difference in attitude between people with different levels of education ($p < 0/01$). Individuals with higher grade of education had higher gender egalitarianism. The sex of individuals was a stronger predictor of gender egalitarianism than other variants such as language, education and income.

Conclusion: Attempt to decrease the gap between females and males attitudes could lead to decrease the conflicts and problems between females and males in gender egalitarianism attitude and could improve the mental health.

Key words: Attitude, Gender role, Gender egalitarianism